

Utrka za globalnu inovacijsku prednost

Takozvana Velika recesija, koja je tresla gospodarstvo SAD-a od konca 2007. do sredine 2009., službeno se smatra završenom već nekoliko godina, no većina Amerikanaca zasigurno tako ne misli. Službeno potvrđena stopa nezaposlenosti još uvijek lebdi na razini od oko 8,5 posto, a ako bi se u taj postotak uključili radnici sa skraćenim radnim vremenom, koji bi zasigurno radije radili puno radno vrijeme, stopa bi se sigurno udvostručila¹. Zapravo, Ured za proračun američkog Kongresa izvijestio je u veljači 2012. godine da se nakon tri godine tijekom kojih je stopa nezaposlenosti bila veća od 8 posto može reći da su Sjedinjene Države prošle kroz najdulje razdoblje visoke nezaposlenosti još od Velike ekonomske depresije, a uz to se očekuje i da će se tijekom 2014. godine nezaposlenost zadržati na razini iznad 8 posto². Manje od dvije trećine odraslih osoba su u radnoj snazi, što je najniža vrijednost posljednjih dvadeset pet godina³. Još gore, od 2000. do 2010. godine u Sjedinjenim Državama nije stvoreno još ni jedno radno mjesto⁴. Manjak, kako federalnog proračuna, tako i trgovinske bilance i dalje je neodrživo visok. Američke kompanije sjede na skoro 2 bilijuna dolara gotovinskih pričuva, umjesto da taj novac ulažu. Također, neke regije su i dalje u ka-

ljuži recesije, pri čemu je mnogo većih i manjih gradova, čak i čitavih saveznih država na rubu bankrota.

Prema većini gledišta, sve ovo rezultat je neuobičajeno teške, no u konačnici rješive financijske krize, koja je bliska razaranju izazvanom uraganom pete kategorije – golemom, manje ili više nasumičnom, ali uraganom nakon kojeg je obnova i izgradnja umnogome osigurana. Ekonomski mudraci govore nam da možemo očekivati kako će se na kraju stvari vratiti u „normalu”. Cijene nekretnina ponovno će se, iako polako, vratiti na prijašnje razine.

Međutim, ni recesija ni usporena obnova ne mogu se pripisati tek slučajnoj financijskoj krizi koju je izazvalo pucanje cjenovnog mjehura stambenih jedinica. Naprotiv, mi tvrdimo da je glavni čimbenik koji je doprinio toj recesiji neuspjeh Sjedinjenih Država u globalnoj utrci za osvajanje prednosti u inovacijama. Doista, posebice od konca 1990-ih, Sjedinjene Države gubile su u odnosu na ostale nacije u pogledu konkurentnosti i inovacije, zato što je premalo sredstava bilo usmjereno u ulaganja koja će stvarati bogatstvo, npr. u istraživanja i tvornice, a previše u piramidalnu shemu na stambenome tržištu. Amerika je izgubila gotovo trećinu radnih mjesta u proizvodnom sektoru od 2000. do 2011. godine te je zauzela četrdeset treće od četrdeset i četiri mjesta prema stopi napretka zemalja u konkurentnosti temeljenoj na inovativnosti⁵. Sve dok tvorci politike u SAD-u ne budu shvatili i djelovali u skladu s ovom stvarnošću, možemo očekivati jedino da će oporavak biti beživotan i da će Sjedinjene Države i dalje slabo prolaziti u odnosu na većinu ostalih država. Obnova će ovisiti o dva čimbenika koja se međusobno osnažuju: vjeri da će Amerika još jednom preuzeti vodstvo u globalnoj inovacijskoj ekonomiji, ali i osiguranju dostatnih privatnih i javnih sredstava za ulaganje u istraživanje, postrojenja i opremu, umijeća i infrastrukturu, kako bi ostvarila tu viziju.

Ne znači da Amerika već nije bila suočena s konkurencijom. Itekako je bila. Međutim, ovaj je put drugačije. Od sredine 1990-ih, države diljem svijeta ubrzale su svoje napore za preuzimanje vodstva u ekonomskom razvitku baziranome na inovacijama (npr. otvaranjem radnih mjesta u ključnim sektorima vezanim uz računala i softvere, zrakoplovstvo, farmaciju i biotehnologiju, alatne strojeve, medicinsku opremu, instrumente i čistu energiju). Još od Drugog svjetskog rata, kada je američki *arsenal*

demokracije uspio poraziti Sile osovine, visokotehnološki sektori bili su najbolji dio američke ekonomije. Dok je s jedne strane bila suočena s gubitkom radnih mjesta u tekstilnoj industriji i pozivnim centrima, još uvijek je bila nadmoćni predvodnik u tehnološkim djelatnostima. Doista, tek je koncem 1960-ih javno financiranje istraživanja i razvoja (R&D, *research and development*) nadmašeno ulaganjem svih drugih nacija zajedno – njihovim državnim i privatnim investicijama.

Međutim, 1980-ih došlo je do promjena, koje su se intenzivirale s ulaskom u novo stoljeće. Dok su se druge nacije usredotočile na nastojanja da preuzmu globalnu prednost u inovacijama, Amerika je bila uspavana, uvjerenjena u vlastitu, tobože urođenu ekonomsku nadmoć te odviše zauzeta izazovima „Rata protiv terora” i sukoba između „crvenih” (republikanskih, op. prev.) i „plavih” (demokratskih, op. prev.) saveznih država glede mnogih gorućih socijalnih problema. Ako izgubi ovu bitku, taj će poraz ostaviti duboke posljedice za budućnost američkog gospodarstva i društva. U ovoj knjizi ispituje se na koji način Amerika gubi utrku za globalnu inovacijsku prednost i što treba učiniti kako bi nadoknadila zaostatak te ponovo preuzela vodstvo.

Od Zahrđalog pojasa do Zahrđale nacije

Kako bismo razumjeli što se dogodilo američkome gospodarstvu, trebamo se vratiti četrdeset godina unatrag, na početak 1970-ih. Ljudi su tada vozili Gran Torino, slušali magnetofonske vrpce i puštali dugačke zaliske. Međutim, Sjedinjene Države uživale su plodove poslijeratnog ekonomskog uzleta koji je trajao već dvadeset pet godina i tijekom kojeg je bruto domaći proizvod (BDP) eksplodirao: radnih mjesta bilo je u izobilju, dok su desetine milijuna američkih kućanstava skočile na razinu srednjeg staleža. No, s recesijom 1969. (najduljom zabilježenom od 1949.) te još duljom i dubljom 1974. godine (najduljom od Velike ekonomske depresije), to postojano ekonomsko dostignuće počelo je posrtati, što je mnoge navelo na razmišljanje je li možda došao kraj dobrim vremenima.

Za Ameriku u cijelosti, odgovor je bio odrješito „ne”. Stvari su se poboljšavale. Doista, rast se čak ubrzao od 1975. do 1985. godine. Međutim, ispod ovog naizgled zdravog nacionalnog rasta krio se problematičan fenomen – nastanak dviju izrazito različitih ekonomija: usporenijeg in-

dustrijskog Srednjeg zapada i Sjeveroistoka, te ubrzanog Juga i Zapada. Nakon Drugog svjetskog rata i sve do konca 1960-ih, ove regije rasle su približno istom stopom⁶. Međutim, počevši od 1970-ih i tijekom 1980-ih, prva spomenuta područja promijenila su brzinu, odnosno usporila rast, uz problematičan industrijski pojas koji se prostirao od zapadnog Massachusettsa do sjevernoga Wisconsin i sve do St. Louisa⁷. Kako je bilo opisano u rock-baladama Billyja Joela „Allentown” ili Brucea Springsteena „My Hometown”, mjesta koja su stasala u dvadesetom stoljeću kako bi postala industrijske sile, utirući put prema američkom snu milijunima radnika, sada su bila suočena sa zatvorenim tvornicama, zapečaćenim domovima i razorenim životima. Međutim, dok su se ova područja žestoko borila, regije poput Stjenjaka (*Rocky Mountains*) i Zapada naglo su napredovale, i to stopom rasta od 37 u prvom, odnosno 27 posto u drugom slučaju, bržom od stope rasta čitave nacije⁸.

Gradovi koji su nekoć pokretali Industrijsku revoluciju Amerike, sada su se jedva održavali na ekonomskom životu. Uzmite, na primjer, grad Buffalo u državi New York. Pod udarom selidbi tvornica prema Jugu i Zapadu, stopa rasta ukupnog dohotka Buffala bila je ispod polovine one Brownsvillea u Teksasu 1969-1986. Dok je zaposlenost u Brownsvilleu rasla stopom od 75 posto, u Buffalu je zaposlenost padala stopom od jedan posto. Isto tako, dohodak grada Syracusea u državi New York, nekoć sjedišta kompanija dvadesetog stoljeća, koje su proizvodile raznolikiji asortiman nego sam New York City, rastao je brzinom koja je bila tek 53 posto brzine kojom je rastao Santa Fe u Novom Meksiku, pri čemu je zaposlenost rasla tek stopom od 28 posto, u usporedbi sa stopom grada Santa Fea od 124 posto.

Ukratko, čitave regije izgubile su stabilnost stope rasta koju su uživale u stoljeću nakon Građanskog rata; patile su od deindustrijalizacije, gubitka radnih mjesta i fiskalne krize. Stoga, ako ste živjeli u Buffalu, Syracuseu ili sličnim mjestima, situacija vam se sigurno nije činila dobrom. Međutim, ako ste bili u Brownsvilleu, Santa Feu ili drugim mjestima koja je obilježavao rast, stvari su se činile dobrima i još k tome na putu poboljšanja. Doista, da je Jug pobijedio u Američkom građanskom ratu, ekonomski povjesničari mogli bi pisati o slabljenju Sjedinjenih Država i uzletu Konfederalnih Američkih Država. Umjesto toga, danas govore o sveukupnom skromnom rastu SAD-a.

Postojao je čitav niz svakakvih razloga u pozadini nastanka ovih dviju američkih ekonomija, no ključan među njima jest taj da se on *mogao* dogoditi. S dovršetkom međudržavnog sustava autocesta tijekom 1970-ih, razvojem zrakoplovnog prometa i elektrifikacije te telefonske mreže diljem nacije, kompanije u trgovinskim sektorima (*traded sector* – tvrtke čijim se proizvodima trguje izvan područja proizvodnje, bilo na domaćem tržištu SAD-a, bilo na globalnome tržištu, op. prev.) sada su bile slobodne odabrati lokaciju gotovo svugdje u Sjedinjenim Državama. To su i učinile, te su se tvornice selile sa Sjeveroistoka i Srednjeg zapada prema Jugu i Zapadu. U kombinaciji s navedenim, dogodio se uspon novih djelatnosti naglog rasta (npr. elektronike, zrakoplovne industrije i instrumenata), koje se više nisu morale smještati u lukama ili željezničkim čvorištima Srednjeg zapada i Istoka. Dodajte ovome visoke troškove i manjak konkurentnosti regije „zahrđalog pojasa” (nekoć industrijski moćnog Srednjeg zapada i Sjeveroistoka, op. prev.) i implikacije su očigledne.

Ovaj se proces ponovio 2000-tih, ali na globalnoj razini. Ovaj put, s geo-ekonomskog stajališta, Sjedinjene su Države postale Velika jezera (skupina povezanih slatkovodnih jezera, inače najvećih na svijetu, na granici između SAD-a i Kanade – Superior, Michigan, Huron, Erie i Ontario – koja čine jezgru spomenutog „zahrđalog pojasa”, op. prev.). „Zahrđali pojas” postao je „zahrđala nacija”. Santa Fe je postao Syracuse svojeg doba, dok je Šangaj postao Santa Fe. Brownsville je postao Buffalo svojeg doba, dok je Bangalore u Indiji postao – Brownsville. Mjesta kao što su Sjeverna Karolina i Georgia, kojima je išlo u prilog premještanje proizvodnje sa Sjevera od 1940-ih do 1970-ih, doživjela su bijeg svojih tvornica tekstila, namještaja i tradicionalnih djelatnosti u one države svijeta u kojima su nadnice niske. Danas kontejnerska plovidba, teretni zrakoplovi, ali i razvoj interneta i podmorski kabeli od optičkih vlakana povezuju ne samo ekonomije saveznih država već i nacije čitavog svijeta. Zapravo, ono što je 1970-ih bilo tek skup zasebnih nacionalnih ekonomija, razvilo se u jedinstvenu integriranu globalnu ekonomiju dvadeset prvog stoljeća. Također, ostali dijelovi svijeta sada su ekonomski motori, koji rastu mnogo bržom stopom nego Sjedinjene Države (ili Europa ili Japan).

Kada su savezne države Sjeveroistoka i Srednjeg zapada shvatile da bi se njihove tvornice mogle premjestiti bilo kamo u zemlji, počele su se žestoko međusobno natjecati kako bi privukle te „dimnjake”. Tipično za

to doba, izdanje časopisa Fortune iz 1954. godine objavilo je oglas preko cijele stranice, kojim je savezna država Indiana mamila svojim prednostima lokacije za korporativna ulaganja, među kojima je navodila i značajke kao što su „izostanak bilo kakvog javnog duga”, radna snaga koja je „97 posto domaća” (što je impliciralo da su radnici rođeni ondje manje skloni štrajkovima od imigranata), niski porezi i izdašne zalihe sirovina, što joj je priskrbilo titulu „glinene prijestolnice svijeta”. Do 1970-ih, gotovo svaka savezna država osnovala je ustanovu za ekonomski razvoj, čija je misija bila angažirati se i natjecati arsenalom pomagala kao što su porezna rasterećenja, besplatno ustupanje zemljišta i programi osposobljavanja radne snage.

U današnjoj globalnoj ekonomiji nacije se moraju žestoko natjecati kako bi zadržale i privukle pokretne investicije. Međutim, nasuprot natjecanju saveznih država u „potjeri za dimnjacima” prije četrdeset godina, većina nacija svijeta danas se mora natjecati u „potjeri za inovacijama”, što znači da moraju nastojati ostvariti rast i privući ekonomske aktivnosti s najvišom mogućom stopom dodane vrijednosti: nastoje ponuditi visoku plaću, proizvodne procese s intenzivnom upotrebom znanja, istraživanje, programsku potporu, informacijske tehnologije (IT) i uslužna radna mjesta koja pokreću današnju globalnu, na inovacijama temeljenu ekonomiju. Indiana je živi primjer. Ona više ne mami svojim bogatim zalihama ilovače, već se sada na tržištu nudi kao mjesto „na kojem se njeguju inovacija, otkriće i uspjeh” i „koje osigurava cjevovod za pametne umove i nov način razmišljanja”.

Upravo je ova žestoka utrka za globalnu inovacijsku prednost ono što najjasnije razlikuje današnju globalnu ekonomiju od skupine regionalnih i nacionalnih ekonomija koje su se prije samo jedne generacije natjecale u privlačenju „dimnjaka”. Kao što se napominje u članku *Washington Posta* iz veljače 2012. godine, „Europa, ali i Azija i Latinska Amerika danas su još snažnija konkurencija Sjedinjenim Državama, čak i u najsnažnijim sektorima SAD-a kao što su internetska tehnologija, svemirska industrija i farmacija.”⁹ Također, ovo nije natjecanje za one sa slabim srcem. Zapravo, pokraj ovog natjecanja, Svjetsko nogometno prvenstvo činit će se kao dječja igra jer se borba za osvajanje prednosti u inovacijama vodi svim sredstvima koja su jednoj naciji na raspolaganju. Nacije diljem svijeta donose nacionalne strategije za promicanje inovacija, restrukturiraju svoje

porezne i regulatorne sustave kako bi postale konkurentnije, proširuju potporu znanosti i tehnologiji, poboljšavaju obrazovne sustave, stimuliraju ulaganja u širokopojasni internet i druga područja IT-ja te poduzimaju čitav raspon ostalih koraka koji teže inovacijama. Međutim, za razliku od prijašnjeg međusobnog natjecanja američkih saveznih država u kojem su svi općenito igrali prema nacionalnim pravilima definiranim Ustavom, novi pristup, nazvan „inovacijski merkantilizam” – koji može povući za sobom krađu intelektualnog vlasništva (IP, *intellectual property*), diskriminaciju stranih tehnoloških tvrtki i koji od stranih tvrtki zahtijeva transfer tehnologije radi poreznog pristupa ili manipulacije valutom – postat će glavni oslonac igračkim strategijama mnogih nacija u novom globalnom natjecanju.

Ipak, neovisno o intenzitetu ove nove konkurencije, još prije petnaest godina mnoge nacije svijeta nisu ni znale da se natječu. Čak i kada bi prihvatile da su u natjecanju, mislile bi da su u prošlostoljetnom pohodu na industrije visokih dimnjaka kao što su čeličane, brodogradnja, tekstil i ostale radno- ili kapitalno-intenzivne djelatnosti. Danas, međutim, većina nacija shvaća da moraju postati žestoki konkurenti ako žele uspjeti, jer sve je više tvrtki koje danas mogu proizvoditi dobra i usluge gotovo svugdje na planetu. Također većina nacija shvaća da visokoplaćene djelatnosti utemeljene na inovacijama i znanju imaju ključnu ulogu u poticanju prosperiteta. Tek je nekoliko nacija koje to ne uviđaju, a nažalost, Sjedinjene Države jedna su od njih. To je nalik na reklamu za iznajmljivanje automobila iz 1970-ih, pri čemu Sjedinjene Države još uvijek o sebi misle kao o Hertz (,,Mi smo broj jedan”), dok većina drugih nacija misli da su Avis, te se s pozicije broja dva moraju više truditi.

Stoga, u kakav položaj ovo stavlja Sjedinjene Države i starije industrijske regije kao što su Europa i Japan? Prisjećajući se Sjedinjenih Država sredinom 1970-ih, važno je primijetiti da nisu sve regije na relaciji Sjeveroistok – Srednji zapad bile sudbinski određene za relativno slabljenje. Neke su se zapravo preoblikovale i doživjele procvat. Primjer je Boston, koji je kao i Buffalo većinu svoje industrije izgubio u korist Juga, posebice tekstilne i obučarske tvrtke koje su tragale za jeftinijom radnom snagom. Činilo se kako je Boston na istoj putanji propasti kao i Buffalo. Međutim, za razliku od Buffala, Boston se odlučio redefinirati. Sa zahuktavanjem hladnog rata i porastom potrošnje na obranu, rani uspjeh Bostona u

elektronici (većina je bila nusprodukt istraživanja na Massachusettskom institutu za tehnologiju) omogućio je uzlet perspektivne tehnološke industrije. Njegova dugotrajna snaga u financijskim uslugama osigurala je osnovu za ekspanziju; međutim, do 1980-ih budućnost Bostona opet je izgledala problematično. Većina računalne industrije u regiji kladila se na mini-računalo te su tvrtke poput Data Generala, Digital Equipment Corporationa (DEC) i Wanga odreda bankrotirale kada se u Kaliforniji pojavilo osobno računalo (PC – *personal computer*), čija je proizvodnja bila locirana u dinamičnijoj Silikonskoj dolini. Boston će se ipak povratiti, oslanjanjem o svoja tri dugotrajna stupa: vrhunska istraživačka sveučilišta, velik broj talentiranih i dobro obrazovanih stanovnika i poduzetničko-investicijsku industriju koja je bila voljna ulagati u budućnost. Do 2000-tih, IT-industrija regije posve se redefinirala. Boston je također postao jednim od vodećih čvorišta biotehnologije. Zadržao je i snažan sektor financijskih usluga. Doista, da je Massachusetts neovisna država, to bi bila najinovativnija nacija svijeta, prema izvješću *Atlantic Century II* Zaklade za informacijsku tehnologiju i inovaciju (ITIF).

Stoga, ako se Boston mogao vratiti i preuzeti vodstvo u utrci, mogu li isto učiniti i Sjedinjene Države? Zaista, možda je najvažnije pitanje s kojim su Sjedinjene Države suočene (kao i Europa i Japan) – hoće li sljedećih četvrt stoljeća postati Boston i uzdignuti se iz svog ponora kroz inovaciju i ekonomsku transformaciju ili će biti Buffalo i dalje kliziti u relativan ekonomski pad.

„Postati Boston” znači agresivno ulaziti u djelatnosti sljedeće generacije, u koje spadaju napredne informacijske tehnologije, biotehnologija, nanotehnologija, robotika i poslovne usluge visoke razine, uz istodobno zadržavanje udjela u visokoučinkovitim i konkurentnim tradicionalnim djelatnostima (automobili, alatni strojevi, kemikalije i tako dalje) te trajno povećavati produktivnost u „netrgovinskim” sektorima kao što su malo prodaja i zdravstvena skrb. Izraz „postati Buffalo” implicira poraz u natjecanju za nove, globalne trgovinske djelatnosti, daljnji gubitak dionica u postojećim proizvodnim djelatnostima i spori rast produktivnosti u netrgovinskim sektorima. *Postati Boston* znači razvijati agresivne ekonomske strategije temeljene na inovativnosti, što uključuje kako povećana javna ulaganja u inovacije, tako i niže poreze na korporativna ulaganja u isti taj segment. *Postati Buffalo* znači nastaviti ono što se do sada činilo: smanji-

vati javna ulaganja u inovacije. Istodobno vidimo da tijekom godina cjelokupni korporativni porezni sustav gubi na konkurentnosti u odnosu na druge nacije. *Postati Boston* znači spremno odgovoriti na krizu, gorljivo – čak i fanatično – zagovarati inovaciju i prigrliti novu vrstu ekonomike („ekonomike inovativnosti”), koja smješta inovativnost i konkurentnost u prvi plan ekonomske politike. *Postati Buffalo* znači nastavak naše uspavanosti u nošenju s prirodom globalne utrke za inovaciju, podizanje prepreka inovativnosti i daljnje vjerovanje neoklasičnoj ekonomskoj dogmi koja drži da se države međusobno ne natječu, da je inovacija „dar s neba” i da djelovanje vlasti usmjerene prema poticanju inovacija znači samo pogoršanje stvari. Treba naglasiti, akademska infrastruktura Bostona učinila je regiju zreloom za inovacije, no i dalje ostaje činjenica da su Boston i Buffalo zauzeli posve različite pristupe, što je činilo ključnu razliku. I Sjedinjene Države mogu učiniti isto to; ili ipak ne.

Plan knjige

Ova knjiga bavi se središnjim pitanjima i ključnim točkama nove utrke za globalnu inovacijsku prednost: tko i zašto pobjeđuje; tko i zašto gubi te što Sjedinjene Države, druge nacije i, doista, zajednica čitavoga svijeta treba učiniti ne bi li se maksimirale inovacije i ekonomski rast (vidi www.globalinnovationrace.com).

Budući da je inovacija tema ove knjige, važno je odmah na početku naglasiti što podrazumijevamo, a što ne podrazumijevamo pod pojmom inovacija. Ne bavimo se tek nekom vrstom ezoterične aktivnosti namijenjene smišljanju najnovijeg elektroničkog aparata na mjestima poput Silicijske doline. Inovacija je i to, međutim, ona je mnogo, mnogo više. Pod inovacijom podrazumijevamo razvoj i široko usvajanje novih vrsta proizvoda, proizvodne procese, usluge i poslovne te organizacijske modele. To je novi kombajn za berbu pamuka marke John Deere koji je opremljen računalnom snagom i u centimetre preciznim sustavom GPS-lociranja. To je malena tvornica koja koristi napredne, dvostruko produktivnije računalne stanice za strojnu obradu. To je turistička djelatnost koja se mnogo više oslanja na internet i e-kioske. Drugim riječima, inovacija unosi u proizvodnju, na tržište i u društvo nove proizvode, procese, usluge i funkcionalnosti koje potrošači i organizacije smatraju korisnima i vrijed-

nima. Upravo je to vrsta inovacije koja se nalazi u središtu nacionalnog i globalnog ekonomskog prosperiteta.

U ovoj vrsti inovacija Sjedinjene Države sve više zaostaju. Kao što ćemo dokumentirati u 2. poglavlju, nakon što je prošlo barem pedeset godina utrke, Sjedinjene Države više nisu globalni predvodnik u inovacijama. Bilo da je razlog nagli pad proizvodnje, ubrzani razvoj R&D-a u prekomorskim zemljama, bilo relativno opadanje broja znanstvenika i inženjera, Sjedinjene Države sve više zaostaju u novoj utrci za osvajanje globalne inovacijske prednosti. Također, kao što ćemo opisati, upravo je ovakav skromni učinak, posebice od 2000. godine nagnao Wall Street – industriju koja kao da ima ugrađen autopilot koji joj onemogućuje smanjivanje unatoč tome što se potražnja za njezinim uslugama umanjila – misliti kako će moći zaraditi novce davanjem hipotekarnih kredita ljudima koji si ih ne mogu priuštiti, jer su „prave” ulagačke prilike presušile. Kriva preraspodjela investicijskog kapitala u masovnim razmjerima, kojoj je kumovao Wall Street, bila je ujedno ključni čimbenik i uzrok zbog kojeg su Sjedinjene Države doživjele relativno opadanje tijekom ovog razdoblja (koje je samo jedna nacija srednje veličine imala priliku iskusiti u moderna vremena – Velika Britanija tijekom 1960-ih i 1970-ih).

Kao što ćemo raspraviti u 3. poglavlju, Amerika nije prva zemlja koju je pogodio ubrzani pad industrijske proizvodnje; Velikoj Britaniji to se dogodilo prije jednog naraštaja. Također, sličnosti u prirodi i uzrocima pada u Sjedinjenim Državama i Velikoj Britaniji istinski su zapanjujuće. Obje nacije propustile su priliku formiranja ispravne politike koja bi poduprla inovaciju i obje su morale platiti visoku cijenu zbog pada industrijske proizvodnje. Nevjerojatno, ali gotovo svi čimbenici koje povjesničari i ekonomisti pripisuju uzrocima pada industrijske proizvodnje u Velikoj Britaniji poklapaju se s iskustvom SAD-a. Unatoč činjenici da su ove dvije nacije iskusile ovaj pad u posve različitim razdobljima, glavna skupina od nekih dvadeset uzroka bila je prisutna u oba slučaja. Ovo pokazuje da pad (i uzlet) industrijske proizvodnje možda nisu toliko misterij, o čemu govorimo u 8. poglavlju.

Međutim, iako su činjenice koje dokazuju relativno opadanje industrijske proizvodnje kristalno jasne bilo kome tko se u njih odluči zagledati, većina ekonomskih mudraca, tvoraca politika i akademskih ekonomista u SAD-u odbija prihvatiti ovu stvarnost. U 4. poglavlju raspravljamo o

mitovima, nadrilijekovima i dogmama koji se prečesto podmeću kao razumna ekonomska analiza, uključujući i glavnih osam razloga zbog kojih osporavatelji nalik Alfredu E. Neumanu (smiješni lik s naslovnice časopisa *Mad*, op. prev.) znaju reći: „Što, ja zabrinut?” („*What, me worry?*” – uzrečica koju spomenuti lik iz *Mada* često izgovara, op. prev.) – te razloge zbog kojih su u svakom od ovih slučajeva u krivu. Ovo govori o središnjem izazovu s kojim su suočene Sjedinjene Države, a u ovom pitanju i sve ostale nacije: uspjeh za bilo koju organizaciju, bilo kompaniju, bilo naciju, ovisi na prvom mjestu o sposobnosti preispitivanja razmišljanja koje podupire status quo, jer „grupno razmišljanje” navodi pojedince na uvjerenje da znaju u čemu je problem (ili, još gore, da problem i ne postoji). Henry Ford jednom je rekao: „Najteže je u životu razmišljati, zato se tako malo ljudi upušta u taj pothvat.” Da bi bilo koja nacija pobijedila u utrci za osvajanje prednosti u inovacijama, ona mora početi razmišljati i, ondje gdje je to nužno, staviti pred izazov prevladavajuće razmišljanje.

Propitivanje prevladavajućeg, zastarjelog načina razmišljanja samo je po sebi inovacija, ali ono što mislimo pod tim pojmom mnogo je više od toga. Peto poglavlje raspravlja i definira inovaciju te razmatra zbog čega je ona postala ključan faktor u određivanju ekonomskog uspjeha većine nacija. Dok s jedne strane organizacije (i poduzetni pojedinci) pokreću inovacije, nacije su te koje ih potiču, podupiru i ubrzavaju, ili suprotno, ograničavaju, sprečavaju ili usporavaju. Zbog tih razloga, inovacijska politika – konstelacija politika tijela vlasti, od poreza, preko trgovine i darovitosti do tehnologije koja podupire inovativni ekosustav neke nacije – postala je najvažniji čimbenik te je nacije trebaju ispravno provesti ako žele napredovati u globalno konkurentnoj ekonomiji. Stoga 5. poglavlje također definira i opisuje inovacijsku politiku, čime se suprotstavlja konvencionalnim neoklasičnim ekonomistima koji smatraju da „tržišta uvijek nađu odgovor” te objašnjavaju brojne načine na koje samostalno djelovanje tržišta zapravo dovodi do suboptimalnog inoviranja, ali i, u širem smislu, suboptimalnog ekonomskog blagostanja. Inovacija ne znači proizvodnju bilo kakvih naprava (a upravo je to ono što većina ekonomista izučava). Ona je mnogo složenija i podvrgnuta tako velikom rasponu tržišnih neuspjeha da ima više smisla govoriti o tome kako politika može maksimirati učinak inovacijskih sustava nego o tome kako može izliječiti povremene „neuspjehe tržišta”. Šesto poglavlje prati ovu raspravu glede

potrebe za inovacijskom politikom propitivanjem inovacijskih strategija koje su brojne zemlje svijeta provele ne bi li osnažile inovacijske ekosustave u svojim nacijama.

Ako uzmemo u obzir koliko je važna inovacijska politika, zasigurno će nas iznenaditi koliko nacija griješi u ovom pitanju. Kako se nacije bore za postizanje prednosti u inovativnosti, sve ih je veći broj usvojio, kako mi zovemo, „inovacijski merkantilizam”. To su inovacijske politike nulte sume tipa „osiromaši bližnjega svoga” (*beggar-thy-neighbor*) koje nastoje privući ili razviti dobro plaćene djelatnosti i radna mjesta na račun drugih nacija te u sukobu s duhom i/ili slovom zakona globalnog trgovinskog sustava, zbog čega globalna ekonomija u ovome procesu postaje manje prosperitetnom i lomljivijom. Dok se u 6. poglavlju raspravlja o najboljim primjerima diljem svijeta, gdje nacije upotrebljavaju konstruktivne, ili „dobre” inovacijske politike, 7. poglavlje bilježi najlošije među „lošim” inovacijskim politikama, na koje se oslanja sve veći broj nacija, npr. Kina.

Kao što pokazuje rasprava o dobrim inovacijskim politikama u 6. poglavlju, zemlje mogu implementirati stanovit broj politika u potpori inovacijama. Ipak, Sjedinjene Države nisu radile ono što su trebale. Na temelju ovih uvida te posebice izazova s kojima su suočene, 8. poglavlje iscrtava detaljnu kartu prema kojoj treba provoditi inovacijsku politiku, koja objašnjava kako Sjedinjene Države mogu ponovo zauzeti vodeće mjesto u utrci za globalnom inovacijskom prednošću, te uz to preokrenuti svoje gospodarstvo kako dugoročno, tako i kratkoročno. Ova karta temelji se na onome što nazivamo osam „I” inovacijske politike: inspiracija, intencija, uvid (*insight*), poticaj (*incentive*), institucije, investicije, informacijske tehnologije te međunarodni (*international*) okvir za inovaciju.

Jedno je nacrtati kartu putanje prema obnavljanju i oporavku, a posve je druga stvar da je Sjedinjene Države ili neka druga država slijede, jer su politička ekonomija inovacija i inovacijske politike teške, prepune prepreka, barikada i zamki. Deveto poglavlje istražuje ove izazove, dok 10. i 11. poglavlje iscrtavaju stazu prema naprijed, kako za zasebne države svijeta, tako i za svijet u cjelini. Kao što 9. poglavlje objašnjava, akteri aktualnih djelatnosti koje su pod rizikom da sutra postanu posve zastarjele sami često podižu mnoge prepreke inovacijama i inovacijskoj politici. Međutim, u mnogim nacijama ove prepreke također dolaze i od ideoloških otpornika na promjene: „neoludita” koji se boje mijena, preferiraju stabilnost iz

prošlosti i djelatno tragaju za zakonima i regulativom kojima će ugroziti inovaciju. Ovo je jedan uzaludan i kontraproduktivan pothvat. Kao što je primijetio urbanist Lewis Mumford: „Tradicionalisti su pesimisti glede budućnosti i optimisti glede prošlosti.”¹⁰ Na nesreću, u previše država, uključujući i Sjedinjene Države, nametnuli su se tradicionalisti.

Naravno, uza sve to, nikakva rasprava o inovaciji i inovacijskoj politici ne bi bila cjelovita bez rasprave o ekonomici i ekonomistima. Više od bilo koje intelektualne silnice, barem u Sjedinjenim Državama i mnogim drugim anglosaksonskim nacijama, konvencionalni ekonomisti (poznati kao neoklasični ekonomisti) i dalje su najsnažnija intelektualna snaga koja se protivi snažnim inovacijskim politikama. U svojoj osnovi, ceo neoklasičnih ekonomista (ionako većina njihovih tvrdnji nije znanost, u smislu fizike ili biologije) niti razumije niti cijeni inovaciju. Ako neoklasičari uopće i uzimaju u obzir inovaciju, većina je smatra „darom s nebesa” na koji država ne može utjecati.¹¹ Međutim, oni čak idu dalje i tvrde da će većina politika kojima država nastoji potaknuti inovaciju vjerojatno učiniti više štete nego koristi jer će poremetiti „učinkovitost u preraspodjeli” (proces kojime tržišta koriste cijene ne bi li učinkovito preraspodijelila dobra, usluge, radnu snagu i druge čimbenike). Ova konceptualizacija ekonomije dvadesetog stoljeća svrgnuta je u mnogim nacijama novom „ekonomikom inovacija”, koja razumije inovacije i uloge koje organizacije, uključujući i tijela vlasti imaju u njezinu poticanju te shvaća da oslanjanje tek o nesputane samostalne tržišne silnice dovodi do nedovoljnog učinka glede inovacija. Ipak, ekonomisti koji dominiraju u stvaranju ekonomskih politika u anglosaksonskim nacijama i dalje su vezani uz staru, a ne ekonomiju dvadeset prvog stoljeća, tako da se na njih ne može računati u vođenju ekonomske politike ako je cilj osvojiti utrku za globalnu inovacijsku prednost i maksimirati ekonomski rast. Na koncu, politika inovacija podskup je ekonomske politike, a ekonomska politika tvori se unutar političkog konteksta. Barem u Sjedinjenim Državama, politika inovacija je teška, zato što jedna politička stranka gaji nepovjerenje spram poslovnog sektora, a druga spram vlasti, pri čemu obje među biračkim tijelom imaju glasne i snažne aktere koji vrše pritisak na državu da bogatstvo preraspodjeljuje, umjesto da ga umnožuje uz pomoć inovacija.

Koji su onda izgledi za globalnu inovativnost i globalnu inovacijsku prednost za pojedine nacije? Pobjeda u utrci zahtijeva poduzetnu i sposobnu poslovnu zajednicu koja nastoji ostvariti ulaganja u inovaciju koja se možda neće ostvariti tijekom idućeg kvartala ili godine. Međutim, ona također zahtijeva od tijela vlasti da budu voljna oblikovati i provesti djelotvorne inovacijske politike. Kao što 10. poglavlje objašnjava, da bi nacije uspjele u inovacijama, moraju usavršiti „inovacijski trokut“, što znači da moraju ispravno posložiti čimbenike kojima bi poduprle snažno poslovno okruženje, regulatorno okruženje i okruženje politike inovacija. Neke nacije uspješne su u uspostavljanju jednog ili čak dvaju, međutim nijedna od njih do sada nije uspjela ostvariti sva tri čimbenika.

Konačno, pitanje mogu li nacije iznjedrili snažno inovacijsko gospodarstvo ovisi o tome mogu li uravnotežiti „jin i jang“ inovacija između pojedinačnih sloboda i kolektivnog djelovanja; interese sadašnjeg nasuprot interesima budućih naraštaja i želje za stabilnošću i sigurnošću nasuprot dinamičnoj promjeni koju inovacija vuče za sobom. Nacije koje mogu pronaći ravnotežu između ovih sukobljenih interesa najvjerojatnije će uspjeti. Međutim, danas nijedan od dvaju „teškaša“ na globalnoj sceni – Sjedinjene Države i Kina – u tome ne uspijeva. Što se tiče Sjedinjenih Država, klatno se dramatično zanjihalo u korist slobode pojedinca i sadašnjeg naraštaja. Doista, kako su Sjedinjene Države postale društvo usredotočeno na „Ja, sada!“, oblikovanje politike zajedničke žrtve za buduću inovaciju i konkurentnost jako je teško, bilo da se radi o umanjenu vrijednosti dolara, umanjenu državne potrošnje, povećanju osobnih kako bi se umanjili korporativni porezi, bilo da je riječ o povećanju ulaganja u znanost, tehnologiju i infrastrukturu. Ovo se nalazi, više od bilo kojeg drugog faktora, u srži ekonomskog neuspjeha Amerike. Naposljetku, Sjedinjene Države mogle su ekonomski dominirati svijetom nakon Drugog svjetskog rata upravo zato što su pronašle način uravnoteživanja kategorija „ja“ i „mi“ te „danas“ i „sutra“.

Nasuprot ovome, Kina je suočena sa suprotnim izazovom. Ako želi u konačnici napredovati u globalnoj inovacijskoj ekonomiji, ona mora potaknuti razvoj osobnih sloboda, kreativnost i poduzetništvo te se osloboditi jarma odviše centraliziranog državnog ravnanja. Istodobno, mora se više usredotočiti na potrebe sadašnjeg naraštaja, umjesto da ga zakida, kako to sada čini, radi nekog dalekog budućeg naraštaja. Ostvarenje

ogromnih viškova u trgovinskoj bilanci, no neuspijevanje da ih se uloži u inovaciju kod kuće i u živa potrošačka tržišta rezultirat će rizikom ne samo za dugoročne inovacije već i za kratkoročni napredak. Uzevši ove čimbenike u obzir, 10. poglavlje ocjenjuje izgleda glavnih regija svijeta – Sjeverne Amerike, Europe, Japana, Kine, Indije i Latinske Amerike – u utrci za inovacijsku prednost.

Na koncu, bilo koja utrka, bilo u sportu, bilo u ekonomiji zanimljivija je za gledanje i sudjelovanje ako postoje pravila kojih se sudionici trebaju držati, posebice ona pravila koja će natjecatelje poticati na veći trud i bolji rad. Međutim, kao što tvrdimo u 11. poglavlju, pravila koja usmjeravaju globalnu ekonomiju i ekonomske interakcije današnjih nacija beznadno su zastarjela jer su stvorena za poslijeratni svijet robne trgovine, ne za svijet dvadeset prvog stoljeća, svijet pokretan utrkom za globalnu inovacijsku prednost. Vodeće međunarodne ekonomske organizacije uspostavljene nakon Drugog svjetskog rata – Međunarodni monetarni fond (MMF), Svjetska banka i Svjetska trgovinska organizacija (WTO; prije nazvana Opći sporazum o tarifama i trgovini) – nisu uspjele stvoriti uvjete i obrazac potreban za maksimiranje globalnih inovacija i produktivnosti. Tako su zastarjela i neadekvatna pravila koja su ravnala ovim natjecanjem smjestila određene nacije, uključujući Sjedinjene Države, u nepovoljan položaj te ograničavaju sveukupni globalni rast inovacija i produktivnosti. Inovacije su sada odviše međusobno povezane na globalnoj razini da bi im svijet mogao pristupati samo u nacionalnim okvirima. Ako želimo maksimirati prosperitet i inovacije na globalnoj razini, trebat ćemo zajednički razviti i poštovati novi globalni inovacijski okvir koji pruža prave poticaje nacijama u ispunjavanju inovacijskih strategija tipa *win-win*. Do danas, glavne multilateralne organizacije nisu uspijevale u ovom pothvatu.

Na kraju svega, nova utrka za globalnu inovacijsku prednost toliko je različita od prijašnjeg iskustva da se postavlja pitanje što je to što bi se moglo nazvati zdravim razumom u pogledu ekonomije i ekonomske politike. Ovo se posebice odnosi na Sjedinjene Države, koje još uvijek uporno gledaju na svijet kao da se ne natječu s drugim nacijama. Nova utrka za globalnu inovacijsku prednost također dovodi u pitanje tradicionalne liberalne i socijaldemokratske poglede prema kojima su prosperitet radničke klase i korporativna dobit jedno drugom antiteza. Jer, ako nacije ne

budu oblikovale politike koje će učiniti ekonomska okruženja provodljivima glede ulaganja kompanija, a posebice multinacionalnih korporacija u inovacije, radnici će biti oni koji će patiti. Međutim, ova utrka podjednako propituje i tradicionalna konzervativna gledišta o slobodnom tržištu prema kojima je za ekonomski uspjeh ključno reduciranje utjecaja vlasti (nasuprot pametnijim i strateški usmjerenijim vlastima). U utrci za globalnu inovacijsku prednost, ključno je da tijela vlasti budu u partnerskom odnosu s poslovnim poduzetnicima u svojoj naciji (posebice u poslovnim poduzećima svojeg trgovinskog sektora) radi osiguravanja ispravnog poreznog, regulatornog, javno-ulagačkog i trgovinskog okruženja za uspjeh.

Ustrojavanje u svrhu pobjede u utrci – ili barem izbjegavanja još većeg zaostatka – zahtijeva da nacije poduzmu stanovit broj kompliciranih mjera. Moraju imati ispravan obrazac razmišljanja o pobjedi, posebice zato što globalna utrka za inovaciju ograničava ono što nacije mogu raditi ako žele biti uspješne, što ih tjera na to da se ponašaju kao organizacije. Također, uspjeh organizacije (profitne ili neprofitne) ovisi o dvama čimbenicima: ulaganju za budućnost i trajnom inoviranju. Nacije koje se ne ustrojavaju kako bi osigurale angažiranje adekvatnih društvenih potencijala u ulaganju u budućnost – u obrazovanje i izgradnju vještina; infrastrukturu, kako opipljivu, tako i neopipljivu; te znanje i tehnologiju – zaostajat će u utrci. Na isti način, nacije koje se ne budu trajno prilagođavale razvoju novih politika, novih oblika institucija i novih pristupa gospodarenju i vladanju, iako će oni dovesti do kratkoročnih poremećaja, također će zaostajati.

Ipak, unatoč svim pritiscima vezanim uz obuku i sudjelovanje u natjecanjima, utrka za globalnu inovacijsku prednost, ako se nastup u njoj ispravno strukturira, može se pokazati kao utrka u kojoj će pobijediti čitav ljudski rod. Pobjeda ne znači tek da će neke nacije biti prosperitetnije od drugih; pobjeda znači snažan rast dohotka na svjetskoj razini i drastično smanjenje siromaštva. Trebali bismo težiti svijetu u kojem će, tijekom trideset godina, Subsaharska Afrika dostići razinu ekonomskog razvoja koji ima Latinska Amerika danas; u kojem će Latinska Amerika i Kina biti ondje gdje je danas Koreja, a Koreja postati ono što su danas Sjedinjene Države. Također, ako Sjedinjene Države, Japan i Europa postignu rast produktivnosti od 3 posto u razdoblju od 25 godina, mogu se

nadati udvostručenju dohotka po glavi stanovnika. Trebali bismo biti u stanju zamisliti svijet u kojem je većina najtežih izazova riješena, uključujući i one vezane uz ljudsko zdravlje i svjetski okoliš. Mogli bismo biti na dobrom putu prema energetsom sustavu oslobođenom ugljika i prema svijetu koji može u velikoj mjeri pobijediti u borbi protiv raka i drugih kroničnih bolesti. Svijet budućnosti trebao bi biti univerzalno povezan, što podrazumijeva digitalnu interoperabilnost i visoku razinu digitalne pismenosti. Kako bismo postigli ovu viziju, nacije trebaju svoje „dobre” inovacijske politike smjestiti u središte svojih ekonomskih politika, a i cijeli svijet treba restrukturirati postojeće globalne ekonomske institucije tako da u središte svog djelovanja stavi potporu inovaciji.

Godine 1946., kako se hladni rat počeo zahuktavati, George Kennan, zamjenik šefa diplomatske misije SAD-a u Moskvi, napisao je svoj sada već poznati „Dugi brzoglav”, kojime je upozorio Sjedinjene Države na sve veću sovjetsku prijetnju i tvrdio da bi, kad bi preuzela odgovornost u reakciji na taj izazov, Amerika postala još sigurnija. Amerika je preuzela na sebe tu odgovornost, što je svijet učinilo slobodnijim, u većoj mjeri demokratskim i prosperitetnijim nego što bi bio slučaj u suprotnome.

Danas je Amerika suočena sa sličnim izazovom: međutim, ovaj put taj izazov ne proizlazi iz totalitarne nacije s imperijalističkim ambicijama. Izazov s kojime smo sada suočeni sastoji se s jedne strane od naše kratkovidnosti i sebičnosti, a s druge strane temelji se na globalnom ekonomskom sustavu u kojem je previše nacija prigrilo štetan ekonomski merkantilizam. Međutim, Kennanove riječi prije pedeset pet godina jednako su prikladne i danas glede novog globalnog inovacijskog izazova: „Trebali bismo zahvaliti Božjoj Providnosti, koja je, suočavajući američki narod s ovim neumoljivim izazovom, učinila njegovu čitavu nacionalnu sigurnost ovisnom o njegovu zajedničkom držanju i prihvaćanju odgovornosti za preuzimanje onog moralnog i političkog vodstva koje mu je povijest očigledno namijenila.” Naime, danas nema bolje pozicionirane nacije za preuzimanje svjetskog vodstva u inovacijama nego što su Sjedinjene Države, kako kroz osnaživanje vlastitog inovacijskog vodstva, tako i predvođeci pohod prema novom globalnom okviru za inovativnost. Međutim, da bi u tome uspjela, Amerika će morati priznati da je svoju vodeću poziciju već izgubila, barem za neko vrijeme.